

Sygn. akt I ACa 187/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 czerwca 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Jarosław Marek Kamiński
Sędziowie	:	SA Jadwiga Chojnowska (spr.) SO del. Grażyna Wołosowicz
Protokolant	:	Małgorzata Sakowicz - Pasko

po rozpoznaniu w dniu 18 czerwca 2015 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **Skarbu Państwa - Naczelnika Urzędu Skarbowego w Ł.**

przeciwko **F. K. (1)**

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Łomży

z dnia 9 lipca 2014 r. sygn. akt I C 130/14

I. oddala apelację;

II. zasądza od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 5.400 (pięć tysięcy czterysta) zł tytułem zwrotu kosztów procesu za drugą instancję.

UZASADNIENIE

Skarb Państwa – Naczelnik Urzędu Skarbowego w Ł. w pozwie skierowanym przeciwko małoletniemu F. K. (1) domagał się zasądzenia kwoty 230.000 zł z ustawowymi odsetkami. Podał, że dysponuje prawomocnym wyrokiem uznającym za bezskuteczną wobec Skarbu Państwa – Naczelnika Urzędu Skarbowego w Ł. umowę darowizny sporządzoną w dniu 15 października 2007 r. (Rep(...)), mocą której J. i E. E. małżonkowie K. darowali swojemu synowi F. K. (1) własnościowe spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego. Pomimo to rodzice pozwanego, będący dłużnikami powoda, działając w imieniu syna, dokonali dalszej sprzedaży tego lokalu. W ten zaś sposób doszło do bezpodstawnego wzbogacenia pozwanego. Gdyby bowiem nie doszło do rozporządzenia przedmiotowym lokalem, Skarb Państwa mógłby dochodzić zaspokojenia swoich roszczeń z tego przedmiotu majątkowego.

F. K. (2) reprezentowany przez przedstawicielkę ustawową E. K. (1) wniósł o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z dnia 9 lipca 2014 r. Sąd Okręgowy w Łomży zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 230.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 28 lutego 2014 r. i kwotę 7.200 zł tytułem zwrotu kosztów procesu oraz nakazał pobrać od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa kwotę 11.500 zł tytułem nieuiszczonej opłaty od pozwu.

Orzeczenie to zapadło w oparciu o następujące ustalenia faktyczne.

W dniu 15 października 2007 r., na mocy umowy darowizny zawartej w formie aktu notarialnego w Kancelarii Notarialnej notariusza T. P., małżonkowie J. i E. K. (2), działając w imieniu własnym oraz w imieniu i na rzecz ich małoletniego syna F. K. (1), jako jego przedstawiciele ustawowi, darowali swojemu synowi F. K. (1) przysługujące im na prawach wspólności ustawowej małżeńskiej własnościowe spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego nr (...), składającego się z 4 pokoi, kuchni, przedpokoju i łazienki z wc o łącznej powierzchni użytkowej wynoszącej 72,40 m², usytuowanego na IV piętrze w budynku położonym w Ł. przy ul. (...). Ł. nr (...), należącym do zasobów Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w Ł. i wybudowanym na działce gruntu oznaczonej numerem (...) oraz darowiznę tę w imieniu syna przyjęli. J. i E. K. (2) oświadczyli nadto, że dla własnościowego spółdzielczego prawa do wyżej opisanego lokalu mieszkalnego w Wydziale Ksiąg Wieczystych Sądu Rejonowego w Łomży nie ma założonej księgi wieczystej, a nadto, iż nie zalegają oni z płatnościami jakichkolwiek podatków na rzecz Skarbu Państwa, jednostek samorządu terytorialnego, ani żadnych innych należności, do których stosuje się przepisy ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa, które to zaległości mogłyby prowadzić do obciążenia przedmiotowego lokalu hipoteką przymusową. Wydanie lokalu obdarowanemu i wstąpienie jego w prawa i obowiązki darczyńców nastąpiło w dniu podpisania aktu notarialnego.

Wcześniej, tj. w dniu 3 sierpnia 2007 r. Urząd Kontroli Skarbowej w B. wszczął wobec J. K. (ojca pozwanego) prowadzącego działalność gospodarczą pod firmą (...) w Ł., postępowania kontrolne obejmujące swoim zakresem sprawdzenie rzetelności deklarowanych podstaw opodatkowania oraz prawidłowości obliczania i wpłacania podatków stanowiących dochód budżetu państwa lub dochód jednostek samorządu terytorialnego, a także innych należności pieniężnych budżetu państwa lub państwowych funduszy celowych za 2004 r., 2005 r., 2006 r. i okres od stycznia do lipca 2007 r. Odpisy postanowień Urzędu Kontroli Skarbowej w B. z dnia 3 sierpnia 2007 r. o wszczęciu postępowań kontrolnych zostały doręczone J. K. w dniu 6 sierpnia 2007 r., a ich odbiór potwierdził on własnoręcznym podpisem.

W toku czynności kontrolnych przeprowadzonych przez Urząd Kontroli Skarbowej w B. ujawniono szereg okoliczności wskazujących na prowadzenie przez J. K. ksiąg podatkowych w sposób nierzetelny, prowadzący do zaniżania podstawy opodatkowania, a w rezultacie zaniżający wpłaty należności podatkowych z tytułu podatku od towarów i usług za grudzień 2004 r. oraz poszczególne miesiące w latach 2005-2007, a nadto w podatku dochodowym od osób fizycznych za lata 2004-2007. Konsekwencją prowadzonych kontroli skarbowych było wydanie w 2008 r. i 2010 r. przez Dyrektora Urzędu Kontroli Skarbowej w B. kilku decyzji kierowanych do J. K. w sprawie podatku od towarów i usług za okresy rozliczeniowe od lutego 2004 r. do lipca 2007 r. oraz określających wysokość odsetek za zwłokę od zaniżonych zaliczek miesięcznych na podatek dochodowy od osób fizycznych za poszczególne miesiące 2004 r., 2005 r. i 2006 r. Decyzje te utrzymane zostały następnie w mocy decyzjami Dyrektora Izby Skarbowej w B..

Ponadto Dyrektor Urzędu Kontroli Skarbowej w B. wydał kierowane do J. K. i jego żony E. K. (1) (z uwagi na wspólnie składane roczne zeznania podatkowe PIT-36) decyzje określające ich zobowiązanie w podatku dochodowym od osób fizycznych za: 2004 r. w wysokości 4.051 zł, w miejsce wykazanego w zeznaniu rocznym PIT-36 w kwocie 488,50 zł, 2005 r. w wysokości 671.539 zł, w miejsce wykazanego w zeznaniu rocznym PIT-36 w kwocie 0 zł, 2006 r. w wysokości 743.525 zł, w miejsce wykazanego w zeznaniu rocznym PIT-36 w kwocie 2.026 zł, utrzymane następnie w mocy decyzjami Dyrektora Izby Skarbowej w B.. Decyzje te zostały doręczone rodzicom pozwanego za pośrednictwem ich pełnomocnika. Decyzje Dyrektora Izby Skarbowej w B. z momentem ich doręczenia stały się ostateczne i wykonalne.

Wobec tego, że J. K. i E. K. (2) nie uścili stwierdzonych wskazanymi powyżej decyzjami zobowiązań, Naczelnik Urzędu Skarbowego w Ł. wystawił w dniu 14 lipca 2008 r. tytuły wykonawcze na zobowiązanego J. K. na podatek od towarów

i usług za poszczególne miesiące 2005 r., 2006 r. oraz za poszczególne miesiące od stycznia do lipca 2007 r. (o nr: SM (...), SM (...)), a następnie w dniu 30 listopada 2010 r. tytuły wykonawcze na zobowiązanego J. K. z tytułu odsetek z racji nieuregulowanej w terminie płatności zaliczek na podatek dochodowy od osób fizycznych za okres 1-11.2005 r. (o nr: SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...)), z tytułu odsetek z racji nieuregulowanej w terminie płatności zaliczek na podatek dochodowy od osób fizycznych za okres 1-11.2006 r. (o nr: SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...)), z tytułu odsetek z racji nieuregulowanych w terminie płatności zaliczek na podatek dochodowy od osób fizycznych za okresy I, IV, IX i X.2004 (o nr: SM (...), SM (...), SM (...), SM (...)), a także w dniu 30 listopada 2010 r. tytuły wykonawcze na zobowiązanych małżonków J. i E. K. (1) na podatek dochodowy od osób fizycznych za lata 2004-2006 (o nr: SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...)).

W prowadzonym w oparciu o te tytuły wykonawcze postępowaniu egzekucyjnym nie doszło do zaspokojenia należności powoda z uwagi na nieposiadanie przez dłużników majątku i niewielką wysokość wynagrodzenia za pracę uzyskiwanego przez E. K. (1) w (...) sp. z o. o. w Ł., uprzednio z dniem 31 października 2011 r. rozwiązano z dłużniczką umowę o pracę przez (...) w Ł.. Postępowanie egzekucyjne okazało się bezskuteczne, doprowadzając jedynie do pokrycia niewielkiej części kosztów egzekucyjnych.

Zaległości małżonków E. E. i J. K. wobec Skarbu Państwa – Naczelnika Urzędu Skarbowego w Ł. wynosiły na dzień 17 lipca 2012 r. 2.416.577,29 zł tytułem należności głównej, a nadto 1.835.740,79 zł tytułem odsetek oraz 217.791,86 zł tytułem kosztów egzekucyjnych. Łącznie zaległości te wynosiły więc 4.470.109,94 zł. Natomiast wedle stanu na dzień 5 grudnia 2013 r. zaległości te wynosiły: 1.414.862,01 zł – należność główna, 1.225.154,84 zł – odsetki, 120.496,12 zł – koszty egzekucji, a więc łącznie: 2.760.512,97 zł.

W dniu 7 sierpnia 2012 r. na mocy umowy zawartej w formie aktu notarialnego w Kancelarii Notarialnej notariusz A. D. w Ł., J. i E. K. (2), działając jako przedstawiciele ustawowi F. K. (1), sprzedali w jego imieniu A. i A. M. małżonkom A. za kwotę 230.000 zł własnościowe spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego nr (...), składającego się z 4 pokoi, kuchni, przedpokoju, łazienki, wc, o łącznej powierzchni użytkowej 72,40 m², znajdującego się na IV piętrze w budynku wielolokalowym położonym przy ulicy (...) w Ł. należącym do zasobu Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w Ł.. Rodzice pozwanego oświadczyli przy tym, że dla sprzedawanego lokalu nie jest prowadzona przez Wydział Ksiąg Wieczystych Sądu Rejonowego w Łomży księga wieczysta, a nadto oświadczyli też, iż lokal nie jest obciążony długami ani roszczeniami osób trzecich, nie występują jakiegokolwiek prawne lub faktyczne okoliczności mogące spowodować obciążenie jego przedmiotu, ograniczenia w rozporządzaniu nim lub korzystaniu z niego; zobowiązania podatkowe i inne zobowiązania publicznoprawne związane z tym przedmiotem zostały uregulowane, nie została wydana decyzja administracyjna ani orzeczenie sądu i nie toczy się żadne postępowanie przed jakimkolwiek organem i sądem, w tym postępowanie egzekucyjne, upadłościowe lub inne, mogące mieć wpływ na nabycie opisanego przedmiotu umowy.

Prawomocnym wyrokiem z dnia 21 grudnia 2012 r. Sąd Okręgowy w Łomży (sygn. akt I C 628/12) uznał za bezskuteczną wobec Skarbu Państwa – Naczelnika Urzędu Skarbowego w Ł. umowę darowizny sporządzoną przed notariuszem T. P. w Kancelarii Notarialnej w Ł. w dniu 15 października 2007 r. (Rep. (...)), mocą której J. i E. E. małżonkowie K. darowali swojemu synowi F. K. (1) własnościowe spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego. Apelację pozwanego od powyższego wyroku prawomocnie oddalono wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 29 sierpnia 2013 r. sygn. akt I ACa 345/13.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że powództwo jest uzasadnione.

Wskazał, że podstawy prawnej roszczenia powoda należy upatrywać w przepisach o bezpodstawnym wzbogaceniu, tj. art. 405 i nast. k.c. i stwierdził, że zostały spełnione przesłanki wymienione w tym przepisie, tj. wzbogacenie nastąpiło kosztem zubożonego, uzyskana przez wzbogaconego korzyść ma charakter majątkowy, wzbogacenie i zubożenie były

wynikiem tego samego zdarzenia, które powoduje przejście korzyści z majątku jednej osoby do majątku drugiej, albo niewyście pewnej korzyści do majątku zubożonego, wzbogacenie musi nastąpić bez podstawy prawnej.

Uznał, że zubożenie po stronie powoda polega na tym, że obecnie nie może zaspokoić swojej wierzytelności, gdyż majątek jego dłużników (rodziców pozwanego) uległ uszczupleniu wskutek czynności prawnej dokonanej z pokrzywdzeniem wierzyciela, a skutkom czynności nie można przeciwdziałać przez skierowanie egzekucji do przedmiotu zaskarżonej czynności prawnej ze względu na rozporządzenie tym przedmiotem przez pozwanego w okolicznościach wykluczających zastosowanie art. 531 § 2 k.c. W rezultacie do majątku powoda nie weszła kwota, która stanowiłaby zaspokojenie w części jego wierzytelności, gdyby egzekucja z przedmiotu zaskarżonej czynności była możliwa.

Zdaniem Sądu bezspornie doszło też do wzbogacenia pozwanego, a nadto istnieje związek przyczynowy między zubożeniem powoda (wierzyciela) a wzbogaceniem pozwanego. Wyjaśnił, że z przedmiotu darowizny uczynionej na rzecz pozwanego, powód winien móc się zaspokoić w sposób przewidziany w art. 532 k.c., jednakże do tego nie doszło, a w majątku pozwanego znalazła się wartość majątkowa w postaci surogatów, które stanowiły środki pieniężne w kwocie 230.000 zł uzyskane ze sprzedaży własnościowego spółdzielczego prawa do lokalu mieszkalnego.

Sąd ten uznał też, że wzbogacenie pozwanego pozbawione było podstawy prawnej. Wskazał, że skutkiem uznania umowy darowizny przedmiotowego lokalu, ta czynność prawna stała się bezskuteczną względem wierzyciela (powoda) i skutek ten nastąpił od chwili jej dokonania. Oznacza to zaś, że dalsze rozporządzanie lokalem i uzyskanie korzyści majątkowej w postaci ceny sprzedaży, odbyło się bez podstawy prawnej.

Zdaniem Sądu, skoro z uwagi na zbycie własnościowego spółdzielczego prawa do lokalu mieszkalnego nie jest możliwy zwrot świadczenia w naturze w postaci wydania lokalu, to aktualizuje się dyspozycja art. 405 k.c. in fine w postaci obowiązku zwrotu wartości świadczenia przy uwzględnieniu treści art. 406 k.c. Wskazał, że zgodnie z ugruntowanym stanowiskiem judykatury, w razie odpłatnego rozporządzenia korzyścią uzyskaną przez osobę trzecią, o której mowa w art. 527 i nast. k.c., przy ocenie zakresu jej zobowiązania wynikającego z art. 531 § 2 k.c. ma zastosowanie art. 409 k.c. W myśl tego przepisu nie ma obowiązku zwrotu uzyskanych korzyści, gdy ten, kto korzyść uzyskał, zużył ją lub utracił w taki sposób, iż nie jest już wzbogacony, chyba że wyzbywając się korzyści lub zużywając ją powinien był liczyć się z obowiązkiem zwrotu. Na powinność liczenia się przez pozwanego, a w istocie działających w jego imieniu jego rodziców E. K. (1) i J. K. z obowiązkiem zwrotu korzyści wskazuje zaś fakt, że byli oni świadomi istnienia w okresie zbliżonym do daty zbycia lokalu ciężących na nich zaległości w łącznej wysokości ok. 4,5 mln. zł.

Działający w imieniu i na rzecz pozwanego, J. K. i E. K. (1) mieli świadomość ciężącego na nich względem powoda zadłużenia, a więc powinni byli liczyć się z obowiązkiem zwrotu uzyskanej przez małoletniego korzyści (art. 409 k.c. in fine). Wiedzieli bowiem, że działając w imieniu małoletniego dziecka wyzbywają się jedyne go składnika majątku, z którego można zaspokoić należność przysługującą powodowi z tytułu ciężących na nich zobowiązań podatkowych (umowa darowizny), a następnie, że zbywają ów składnik osobie czwartej (umowa sprzedaży).

Sąd nadmieniał też, że rodzice pozwanego czynności prawnych w postaci darowizny, a następnie sprzedaży, dokonali w czasie gdy toczyły się postępowania kontrolne prowadzone przez Urząd Kontroli Skarbowej w B.. Wiedzieli też o wydawanych w rezultacie tych czynności kontrolnych decyzjach Dyrektora Urzędu Kontroli Skarbowej w B. oraz Dyrektora Izby Skarbowej w B.. Zawierając umowę darowizny z 15 października 2007 r., jak i umowę sprzedaży z 7 sierpnia 2012 r. powinni byli liczyć się z obowiązkiem zwrotu powodowi uzyskanej przez pozwanego korzyści.

Jako nietrafny ocenił także postawiany przez pozwanego zarzut nadużycia prawa podmiotowego przez powoda (art. 5 k.c.). Wskazał, że nie ma racji pozwany podnosząc, że jako osoba małoletnia nie brał świadomie udziału w czynności prawnej zbycia lokalu mieszkalnego, albowiem czynność tę dokonali jego przedstawiciele ustawowi, którzy – o czym była już mowa wyżej – mieli pełną świadomość ciężącego na nich względem powoda zadłużenia i powinni byli liczyć się z obowiązkiem zwrotu uzyskanej ze sprzedaży korzyści.

Zauważył też, że strona usiłująca wywieść skutki prawne wynikające z art. 5 k.c. powinna wskazać jaką przyjętą w społeczeństwie zasadę współżycia społecznego naruszył powód w postępowaniu, zwłaszcza że istnieje domniemanie, że osoba uprawniona korzysta z prawa podmiotowego w sposób legalny, zasługujący na ochronę prawną. Pozwani jednak z tego obowiązku nie wywiązali się.

O odsetkach od zasądzonej na rzecz powoda kwoty Sąd orzekł na podstawie art. 481 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 455 k.c., określając początek ich biegu na dzień następny po dniu doręczenia pozwanemu odpisu pozwu, tj. 28 lutego 2014 r.

O kosztach procesu postanowił zgodnie z art. 98 k.p.c. w zw. z art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 8 lipca 2009 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa (Dz.U. z 2013 r., poz. 1150 j.t.) w zw. z § 6 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu. Zgodnie zaś z art. 98 k.p.c. w zw. z art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych obciążył pozwanego nieuiszczoną opłatą od pozwu w wysokości 11.500 zł.

Apelację od tego wyroku wniósł pozwany, który zarzucił Sądowi I instancji:

- poczynienie błędnych ustaleń faktycznych i przyjęcie, że stan świadomości małoletniego należy utożsamiać ze świadomością jego przedstawicieli ustawowych;
- naruszenie art. 405 k.c. przez uznanie, że bezpodstawnie wzbogacił się kosztem powoda;
- naruszenie art. 5 k.c. przez przyjęcie, że działanie powoda polegające na wytoczeniu powództwa przeciwko małoletniemu, w związku z czynnością prawną dokonaną przez jego rodziców, nie narusza zasad współżycia społecznego.

Wnosił o zmianę wyroku i oddalenie powództwa.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Podniesione w zgłoszonym środku odwoławczym zarzuty obraży zarówno prawa procesowego, jak i materialnego są chybione. Wbrew stanowisku skarżącej, Sąd I instancji w sposób prawidłowy przeprowadził postępowanie dowodowe, niewadliwie ocenił przedstawione przez strony dowody i na ich podstawie dokonał poprawnych i wyczerpujących ustaleń faktycznych, w oparciu o które wydał kwestionowane rozstrzygnięcie. Ustalenia te Sąd Apelacyjny aprobuje i uznaje za własne.

Nadmienić przy tym należy, że wprawdzie skarżący podniósł zarzuty zarówno dotyczące poczynionych w sprawie ustaleń faktycznych, jak również naruszenia prawa materialnego, tym niemniej z treści apelacji wynika, że w istocie zmierza ona do zakwestionowania zastosowania przez Sąd I instancji przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu i w rezultacie uwzględnienia, wywodzonych w oparciu o te przepisy, roszczeń strony powodowej.

Ustosunkowując się zatem do tak skonstruowanych zarzutów apelacji przede wszystkim podkreślić należy, że w judykaturze utrwalony wydaje się pogląd, zgodnie z którym w sytuacji, gdy osoba trzecia rozporządziła przedmiotem przysporzenia na rzecz innej osoby w okolicznościach niepozwalających na zastosowanie art. 531 § 2 k.c., należy także dopuścić możliwość dochodzenia od osoby trzeciej przez wierzyciela, względem którego czynność dłużnika została uznana za bezskuteczną, roszczeń z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia (por. orzeczenia Sądu Najwyższego: z dnia 25 października 2012 r., I CSK 139/12; 27 lutego 2004 r. V CK 272/03; 30 września 2004 r., IV CK 30/04; 3 lutego 2005 r., II CK 412/04; 27 stycznia 2006 r., III CSK 120/05; 12 czerwca 2008 r., III CZP 55/08; 24 lutego 2011 r., III CZP 132/10; wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 22 listopada 2012 r. w sprawie I ACa 609/12).

Pogląd ten podziela także Sąd Apelacyjny w składzie niniejszym. Wskazać bowiem należy, że przyjęcie odmiennego stanowiska i pozbawienie wierzyciela możliwości dochodzenia przeciwko osobie trzeciej roszczenia z bezpodstawnego wzbogacenia pozbawiłoby wierzyciela ochrony w razie odpłatnego zbycia przysporzenia czy też dobrej wiary nabywcy.

W uzasadnieniu wyroku z dnia 25 października 2012 r. (sygn. akt I CSK 139/12) Sąd Najwyższy wskazał, iż „wyrok wydany w wyniku uwzględnienia powództwa opartego na art. 527 § 1 k.c. ma charakter konstytutywny. Z chwilą jego uprawomocnienia się zaskarżona przez wierzyciela czynność prawna dłużnika z osobą trzecią staje się bezskuteczna względem wierzyciela. Skutek ten następuje z mocą wsteczną. Po uprawomocnieniu się wyroku pauliańskiego zaskarżoną czynność prawną dłużnika z osobą trzecią należy zatem uważać za bezskuteczną względem wierzyciela już od chwili jej dokonania. Wsteczny w tym zakresie skutek wyroku pauliańskiego jest przejawem ogólnej zasady, że konsekwencje uchybień zaistniałych przy podejmowaniu aktu prawnego zostają odniesione w razie późniejszego jego podważenia z powodu tych uchybień (wzruszenia, unieważnienia, zacepienia, ubezskuteczenia) do chwili jego podjęcia”. Jakkolwiek możliwość prowadzenia przez wierzyciela przewidzianej w art. 532 k.c. rozszerzonej egzekucji powstaje dopiero po uprawomocnieniu się wyroku pauliańskiego, to jednak ze względu na wsteczną moc ubezskuteczenia zaskarżonej czynności prawnej wierzyciel powinien się móc zaspokoić z jej przedmiotu w granicach korzyści uzyskanej przez osobę trzecią od dłużnika. Już więc od chwili dokonania przez dłużnika czynności prawnej uznanej za bezskuteczną względem wierzyciela przeznaczeniem korzyści majątkowej uzyskanej przez osobę trzecią od dłużnika jest jej użycie w celu zaspokojenia wierzyciela. Tytuł prawny nabycia korzyści przez osobę trzecią jest więc od samego początku bezskuteczny względem wierzyciela.

Wskazać też należy, że w sprawie bezspornym jest, iż na skutek zawartej przez rodziców pozwanego czynności prawnej, tj. umowy sprzedaży własnościowego spółdzielczego prawa do lokalu mieszkalnego o łącznej powierzchni użytkowej 72,40 m² położonego przy ul. (...) w Ł. doszło do zubożenia wierzyciela, bowiem na skutek działania przedstawicieli ustawowych pozwanego, Skarb Państwa – Naczelnik Urzędu Skarbowego w Ł. został pozbawiony możliwości prowadzenia egzekucji z nieruchomości i przynajmniej częściowego zaspokojenia istniejących wierzytelności. Nie może też budzić wątpliwości, że to pozwany wzbogacił się kosztem powoda. Gdyby bowiem nie doszło do sprzedaży nieruchomości, zaspokojenie wierzyciela uszczupliłoby majątek pozwanego o kwotę 230.000 zł. Nie ma przy tym racji skarżący podnosząc, że w sytuacji, gdy to przedstawiciele ustawowi małoletniego F. K. (1) dokonali czynności rozporządzających jego majątkiem, nie może być mowy o jego wzbogaceniu, jak również że ich stan wiedzy o ciążyących zobowiązaniach oraz dokonywaniu czynności z pokrzywdzeniem wierzyciela, nie powinien mieć znaczenia dla spornej umowy sprzedaży.

Zauważyć bowiem trzeba, że zgodnie z art. 98 § 1 k.r.o. rodzice są przedstawicielami ustawowymi dziecka pozostającego pod ich władzą rodzicielską. Oznacza to, że czynność dokonana przez rodziców w imieniu dziecka pociąga za sobą skutki bezpośrednio dla dziecka (art. 95 § 2 k.c.). Z unormowania tego wynika, że w zakres tych skutków wchodzi nie tylko zmiana stanu prawnego, jaką strony chciały na podstawie czynności prawnej osiągnąć, ale także wszelkie następstwa pozostające z tą czynnością prawną w ścisłym związku, jak i skutki dobrej lub złej wiary przedstawiciela, wady jego oświadczenia woli, podstępność jego działania itp. Odmienna wykładnia prowadziłaby do trudnej do przyjęcia konsekwencji. Oznaczałaby bowiem, że w wypadku braku świadomości o rzeczywistym stanie rzeczy po stronie reprezentowanego (co jest regułą) przedstawiciel mógłby bez żadnych ujemnych następstw dla siebie i reprezentowanego działać niezgodnie z zasadami współżycia społecznego w sposób krzywdzący drugą stronę.

Dodać też należy, że w myśl art. 101 § 3 k.r.o. rodzice nie mogą bez zezwolenia sądu opiekuńczego dokonywać czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu ani wyrażać zgody na dokonywanie takich czynności przez dziecko. W okolicznościach niniejszej sprawy rodzice pozwanego dysponowali stosowną zgodą (postanowienie Sądu Rejonowego w Łomży z dnia 21 czerwca 2012 r., sygn. akt III Nsm 189/12), a zatem dokonana przez nich czynność prawna przekraczająca zakres zwykłego zarządu, dotycząca majątku dziecka, była zgodna z prawem i jako ważna wywołała skutki prawne bezpośrednio dla pozwanego.

Rację miał również Sąd I instancji, że oczywisty jest związek między zubożeniem powoda i wzbogaceniem pozwanego. Wprawdzie wyrok uwzględniający skargę pauliańską zapadł w dniu 29 sierpnia 2013 r., a zatem po sprzedaży nieruchomości, to jednak w dacie zbywania nieruchomości przedstawiciele ustawowi pozwanego mieli wiedzę nie tylko o toczących się postępowaniach kontrolnych prowadzonych przez Urząd Kontroli Skarbowej w B., ale także o wydawanych w ich rezultacie decyzjach. Przystępując do umowy sprzedaży w dniu 7 sierpnia 2012 r. powinni byli liczyć się z obowiązkiem zwrotu wzbogacenia, które na skutek tej czynności uzyskał ich syn kosztem strony powodowej bez podstawy prawnej.

Wbrew zarzutom apelacji przyznać należało również rację Sądowi Okręgowemu, że powołanie się przez pozwanego na zasady współżycia społecznego nie mogło doprowadzić do oddalenia roszczeń dochodzonych przez powoda. Jak trafnie Sąd wskazał, to strona, która usiłuje wywieść skutki prawne wynikające z treści art. 5 k.c., zgodnie ze spoczywającym na niej ciężarem dowodu powinna wskazać jaką przyjętą w społeczeństwie zasadę współżycia społecznego naruszył przeciwnik swym postępowaniem (por. wyrok Sądu Najwyższego z 7 maja 2003 r., sygn. IV CKN 120/01, LEX nr 141394). Samo powołanie się na klauzulę generalną, bez uściślenia okoliczności, w jakich mogłaby ona mieć zastosowanie, nie zasługuje na uwzględnienie (por. wyrok Sądu Najwyższego z 28 października 2003 r., sygn. I CK 222/02, LEX nr 151610). Z praktyki sądowej wynika, że w kontekście instytucji przedawnienia sprzeczne z zasadami współżycia społecznego jest np. takie zachowanie strony, która wykorzystuje swoją przewagę intelektualną lub materialną w celu wprowadzenia w błąd przeciwnika, składania fałszywych obietnic, opóźniania dochodzenia roszczeń. W niniejszej sprawie pozwany wskazywał jedynie, że jest osobą małoletnią, która to okoliczność, zdaniem Sądu Apelacyjnego, nie uruchamia automatycznie instytucji z art. 5 k.c. Z pewnością nie zostało wykazane, aby powodowi – czy to ze względu na małoletniość pozwanego, czy też w oderwaniu od tej okoliczności – można byłoby zarzucić, że strona nadużyła swojego prawa dochodząc roszczeń na drodze sądowej.

Z tych względów apelacja pozwanego okazała się niezasadna i jako taka podlegała oddaleniu, o czym Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach procesu w instancji odwoławczej, na które składa się wynagrodzenie radcy Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa, orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c., art. 99 k.p.c. i art. 11 ust. 3 ustawy o Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa w zw. z § 6 pkt 7 w zw. z § 13 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu obciążając nimi skarżącego stosownie do wyniku sprawy.